

2. Гречко П. Антропология: философское учение о человеке [Электронный ресурс] / П. Гречко, В. Вержбицкий // Федеральный фонд учебных курсов – Режим доступа до ресурсу: <http://www.ido.rudn.ru/ffec/philos/ph16.html>
3. Докинз Р. Расширенный фенотип: длинная рука гена / Ричард Докинз; пер. с англ. А. Гопко. – Москва: Астрель: Согрус, 2010. – 512 с.
4. Рассел Б. “Воздействие науки на общество” (Лекции в США, ноябрь 1950), М., Изд-во иностранной литературы, 1952.

ТЕМПОРАЛЬНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Леся Угрин

*кандидат політичних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Ідентичність – індивідуальна чи колективна, соціальна чи політична, завжди є усвідомленням неперервності (continuity) існування суб'єкта у вимірах минулого, теперішнього та можливого майбутнього. Французький історик Е. Ренан у знаменитому есеї 1882 р. «Що таке нація?» наголошував: «Спільна слава в минулому; прагнення разом ще раз здійснити велике в сучасному – ось головна умова для того, щоб бути нацією. ...Нація – це велика спільність, створена розумінням, усвідомленням жертви, колись принесеної, і готовністю до нової. Вона існувала в минулому, вона відновлюється в сучасності реальною дією: розумінням, чітко висловленим прагненням продовжувати життя спільноти» [3, с. 261–263].

Час і пам'ять постають необхідними вимірами будь-якої ідентичності, умовами її проживання і виживання. За В. Гюсле, головним в ідентичності є збереження суб'єкта у часі [5], адже час є «фактором несхожості, відхилення, відмінності» [4, с. 138], силою, яка загрожує руйнуванню ідентичності. Тому неперервність пам'яті індивіда чи історичної пам'яті народу, нації, а також свідомості/самосвідомості впорядковує і «зв'язує» зміни, які хоча й загрожують ідентичності суб'єкта, але не руйнують її, забезпечує неперервність динамічного процесу його самовизначення в умовах внутрішніх і зовнішніх змін. Отже, ідентичність відображає процес збереження ознак подібності й відмінності суб'єкта відносно усталеними протягом певного часу.

Вагомість темпорального чиннику формування й функціонування ідентичності зумовлений тим, що від нього значною мірою залежить все, що «відбувається, як, чому і до якого результату призводить»; «не тільки властивості, риси явища, а й його закони диктуються часом» [6, с. 266]. «Темпоральність, зазначають П. Бергер і Т. Лукман – властивість, характерна для свідомості», «потік свідомості завжди впорядкований у часі» [1, с. 49]. Відтак, функціонування та відтворення колективних ідентичностей, їх континуальність, історичну тяглість забезпечують її темпоральні компоненти – історична пам'ять та історична перспектива. За, Л. Колаковським, жодна нація не може жити без усвідомлення того, що її теперішня екзистенція є продовженням існування в минулому» [2, с. 104]. Приналежність до неї в актуальному теперішньому забезпечується однаковою чи подібною інтерпретацією її минулого, (де)конструкцією історичного дискурсу та символів, що здійснюються, однак, крізь призму сьогодення. Італійський філософ А. Феррара вважає приналежність до історичного контексту, тобто включення біографії індивіда у ширший

контекст історії, одним з необхідних компонентів ідентичності з «мінімального набору складників» [7, р. 79]. Вона є вагомим чинником ідентифікації з національною спільною, лояльністю державі та її інститутам. У структурі колективної ідентичності учений вирізняє такі темпоральні компоненти: в культурній перспективі – «володіння спільною пам'яттю або традиціями, зазвичай у вигляді документів, наративованої історії і сакральних текстів», «проекцію бажаного майбутнього стану колективної ідентичності»; у соціологічній перспективі – «уявлення витоків, історії і меж групи» та її «передбачення про бажане майбутнє з погляду на структуру інтересів і внутрішню стратифікацію»; у політичній перспективі – «уявлення про витoki, історію і сучасні кордони спільноти», «передбачення про бажаний стан групи з погляду її кордонів, структури влади і локалізації в мережі міжгрупових політичних відносин, в яку входять «друзі» і «вороги», домінуючі групи і т.д.» [7, р. 111].

Отже, на основі спільних уявлень про майбутнє, детермінованих «спільними переживаннями» історичного минулого, спільним спогадам, їх інтерпретацією, темпоральні компоненти уможливають побудову нових, або, за М. Кастельсом, – проєктивних ідентичностей, які реїфікують «передбачення майбутнього», однак не заперечують історичний досвід спільноти і опираються на «культурний матеріал» (історичну спадщину), який містить ще «родові» міфи, легенди, перекази, забезпечують тим самим її тяглість в історії, дозволяють «зберегти форму об'єкта у часі» (В. Гьосле).

Історична пам'ять наділяє події минулого значущістю та символами, вагомими для побудови майбутнього. Передбачення майбутнього, за Колаковським, означає «мислення у категоріях завтрашніх інтересів», «намагання утвердити своє буття, забезпечити себе від можливих мінливостей долі» [2, с. 105].

Попри спрямованість в майбутнє, історія та пам'ять для індивіда і спільноти є необхідним ресурсом його осягнення. На рівні макроспільноти співіснують, змагаються за домінування чи конфліктують кілька версій-інтерпретацій минулого з відповідними дискурсами й «місцями пам'яті» (П. Нора). Це проблематизує політику пам'яті (меморіальну, історичну політику), як елемента політики ідентичності й національної стратегії розвитку. Її функцією у демократичному суспільстві є не стільки конструювання й просування офіційної (інституціоналізованої) версії історичного минулого спільноти, чи маніпулювання окремими фактами в інтересах еліти, а вибудовування діалогу між різними її інтерпретаціями (і науковими моделями) з метою позитивної інтеграції історичної пам'яті як набору цінностей певної культури, що поділяються більшістю членів спільноти і є основою інтерпретації ними моделей спільного «уявлюваного» майбутнього, картини світу загалом. У суспільствах з «розділеною пам'яттю» (до яких з певними застереженнями можна віднести й українське) політика пам'яті передовсім має бути спрямована на примирення конфліктуючих інтерпретацій минулого, подолання його травмуючих образів й зосередження на конструюванні спільних образів майбутнього.

Список використаної літератури:

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : «Медиум», 1995. – 323 с.
2. Колаковський Л. Про колективну ідентичність / Лешек Колаковський // *Мої правильні погляди на все*; пер. з польск. С. Яковенка. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С. 100–109.
3. Ренан Е. Що таке нація? // *Націоналізм: теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера* : антологія / Е. Ренан; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : Смолоскип, 2006. – С. 261–263.

4. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер; пер. з франц. Андрушко В. – К. : Дух і літера, 2002. – 458 с.
5. Хесле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности [Электронный ресурс] / В. Хесле // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000647/index.shtml>
6. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка; [пер. с англ.]; под. ред. В. А. Ядова. – М.: Аспект-пресс, 1996. – 416 с.
7. Ferrara A. Reflective authenticity. Rethinking the project of modernity / A. Ferrara. – London; New York: Routledge, 1998. – 187 p.

ТЕРОРИЗМ ХХІ СТ.: КІНЕЦЬ СВОБОДИ?

Ірина Харечко

*кандидат політичних наук, асистент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Терористичні акти 11 вересня 2001 року ознаменували початок нової ери в історії світової спільноти – ери протидії та боротьби із тероризмом як ідеологічною платформою, антигуманною неправою практикою, що деконструє першооснови сучасного суспільного укладу, нехтуючи і зневажаючи загальнолюдські цінності, основоположні права і свободи людини і громадянина.

Тероризм у загальному значенні прийнято розглядати як навмисне використання насильства чи загрози його застосування суверенними державами або субнаціональними групами задля досягнення стратегічних та політичних цілей шляхом вчинення незаконних дій, призначених для залякування значно ширшої аудиторії, ніж постраждалі чи військові [3].

В рамках національних законодавств, так і в міжнародному праві були введені численні норми, призначені для покарання та унеможливлення безпосереднього вчинення терористичних актів, їхньої загрози, а також заборони створення підґрунтя для популяризації, виправдання чи легітимації терористичних організацій.

Разом із цим, антитерористична політика більшості країн світу кристалізувала іманентну суспільству західного зразка дихотомію «безпека – свобода». Так, стаття 10 Європейської Конвенції з прав людини, конституюючи право кожного на свободу вираження поглядів, що включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів, встановлює обмеження цього права, а саме: в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [1].

Безсумнівно, що усі заходи, вжиті державами для боротьби з тероризмом повинні поважати принцип верховенства права, в тому числі і свободу вираження поглядів, і повинні виключати будь-яку форму свавілля, а також будь-яке дискримінаційне ставлення. Однозначними видаються законодавчі норми, що обмежують право представників терористичних організацій та їхніх політичних прихильників вільно виражати свої погляди,